

**ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

На початку третього тисячоліття особливої актуальності набуває потреба розвитку освіти, оскільки саме вона є необхідною умовою відтворення інтелектуального, духовного й економічного потенціалу країн світу. Важлива роль у сучасних умовах надається вищій професійній підготовці - провідній ланці неперервного навчання, спрямованого на формування пріоритету освіти і професіоналізму в суспільстві.

До найважливіших завдань розвитку освіти України належить удосконалення змісту педагогічної підготовки у вищій школі, спрямованого на інтелектуальний розвиток майбутнього вчителя, забезпечення гуманізації освітнього простору, здійснення особистісно-орієнтованого навчання. Розробка та запровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання та виховання є надзвичайно складним і довготривалим процесом, який потребує глибокого теоретичного осмислення й експериментального обґрунтування спеціалістами.

Зміни, що відбуваються нині в Україні, потребують створення адекватних цим процесам соціально-педагогічних умов і тим самим

зумовлюють необхідність розумного проектування і впровадження нової моделі освіти. Вирішення цих проблем пов'язане з підвищенням педагогічної культури, обов'язковим подоланням усталених стереотипів, консерватизму в педагогічній науці та практиці. Це, у свою чергу, потребує розробки нових технологій засвоєння педагогічних знань і формування у майбутніх педагогів понятійного діалектичного мислення. Відродження української нації спонукало до нового бачення професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, спрямування її потреби людини й держави. Глибокі соціально-економічні зміни вимагають якісних змін у концептуальних засадах професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови. Реалізація завдань професійної підготовки вчителів іноземної мови потребує плекання особистості, здатної до плідної професійної праці у сучасних умовах, готової до професійної діяльності, яка володіє не лише системою спеціальних знань, професійних дій, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією. Концептуальні положення щодо змісту й організації професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах базуються на засадах Конституції України, Законів України "Про освіту", "Про вищу освіту", Державної національної програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), Національної доктрини розвитку освіти, Болонської декларації Євросоюзу (1999 р.), рекомен-

даціях ЮНЕСКО, які наголошують на необхідності фундаменталізації, неперервності, диверсифікації та гнучкості, прогностичності, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості педагогічної освіти.

Питання підготовки викладачів, формування їх здібностей, особистості, професійної компетенції знайшли відображення в дослідженнях С. І. Архангельського, А. М. Алексюка, Є. С. Барбіної, С. У. Гончаренка. І. А. Зязюна, А. О. Кірсанова, В. І. Лозової, Н. Ф. Кузьміної, І. Ф. Проко-пенка, В. Н. Семиченко, С. О. Сисоевої, М. Д. Ярмаченка. Проте ці вчені не приділяють спеціальної уваги дослідженню проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. Отже, постає питання щодо дослідження проблеми підготовки вчителів рідної та іноземної мови, які могли б творчо й ефективно працювати з новими поколіннями молоді. Система освіти потребує професіонала - викладача, здатного оптимізувати процес навчання. Підвищенню ефективності підготовки вчителя іноземної мови сприятиме, на нашу думку, широке застосування музичного мистецтва у процесі професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема англійської мови. На сьогодні проблема розробки даних технологій ґрунтовно не досліджена, що й зумовило вибір теми нашої статті.

Завдання нашого дослідження полягає в обґрунтуванні впливу англійського музичного мистецтва на підготовку майбутніх учителів

англійської мови та визначення шляхів його впровадження в педагогічний процес.

За визначенням С. У. Гончаренка, "педагогічний процес (навчально-виховний процес) - це цілеспрямована, свідомо організована, динамічна взаємодія вихователів і вихованців, у процесі якої вирішуються суспільне необхідні завдання освіти й гармонійного виховання" [2, с. 234]. Він органічно поєднує навчання, виховання та розвиток вихованців. Виховати молоді в Україні відбувається сьогодні у складних умовах економічної та духовної кризи суспільства, неконтрольованого напливу в засобах масової інформації низькопробної продукції як західної, так і вітчизняної поп-культури, яка руйнує моральні підвалини особистості, спотворює художні смаки молодих людей, породжує порожнечу в їхніх душах і тим самим робить їх відкритими до всіляких негативних впливів.

Запобігти цьому небезпечному явищу можна, творчо використовуючи у навчанні та вихованні майбутніх учителів іноземної мови педагогічний потенціал мистецтва, яке поширює та популяризує справжні загальнолюдські цінності, не лише сприяє художньо-естетичному розвитку особистості, а й формує її моральні підвалини, духовність. У нашій країні відбувається реформування освіти, ведеться пошук нетрадиційних підходів до розв'язання завдань професійної підготовки спеціалістів. Ми вважаємо, що в таких умовах мистецтво набуває нового соціокультурного змісту й освітнього значення. Воно

розглядається не лише як один із провідних чинників формування особистості, але і як важлива складова змісту професійної освіти фахівця будь-якого профілю [5, с. 489].

У педагогічному середовищі все більш активно лунає думка про необхідність широкого впровадження у педагогічний процес професійних навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації мистецьких дисциплін, а також розробки теоретико-методологічних і методичних засад їх викладання. Значний внесок у розвиток цього питання зробила вчений-музикант, доктор педагогічних наук, професор О. П. Рудницька. Вона враховувала при цьому педагогічні позиції Г. Ващенко, який зазначав, що взаємодія людини з мистецтвом, навіть при відсутності великих природних здібностей, справляє значний вплив на розвиток її особистісних якостей і діяльності, а також "нерідко є джерелом моральної втіхи і чистих радостей" [1, с. 105].

Набуття знань у галузі мистецтва особливо важливе для майбутніх педагогів, професійним покликання яких є виховання молодого покоління громадян України, формування духовного світу молоді, ідеалів і ціннісних орієнтацій. Зазначене стосується і педагогів іноземної мови.

Тому вважаємо педагогічно доцільним впровадження мистецтва до змісту навчальних курсів підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Шляхами впровадження англійського музичного мистецтва у процес педагогічної підготовки

майбутніх учителів іноземної мови можуть бути: розробка інтегрованого курсу (поєднання музичного та драматичного мистецтв із матеріалом англійської мови); доповнення змісту кожної навчальної дисципліни мистецьким компонентом; періодичне проведення тематичних занять - блоків з інтегруванням окремих мистецтвознавчих і загальноосвітніх дисциплін навколо спільних для них понять; використання музичного мистецтва як базової основи загальної педагогічної освіти з викладанням дисципліни типу "Англійське музичне мистецтво та література", "Англійська пісня і лексикологія", "Країнознавство й історія англійської музичної культури", "Українська музична культура і музична культура країни, мова якої вивчається" тощо [4, с. 24].

Співставлення мов і культур виявляє не лише загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Інтеркультурна комунікація має справу з розумінням та порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуватися чужою мовою. Інтеркультурне навчання й інтеркультурна комунікація мають бути суттєвою складовою частиною занять іноземних мов. Тексти художніх творів, сучасних пісень є основним джерелом лінгвістичної інформації, справедливо вважаються одним із найкращих способів залучення майбутніх учителів іноземної мови до культури країни, мова якої вивчається.

Для того, щоб зробити навчання емоційно насиченим, у багатьох навчальних курсах (особливо це видно на прикладі інтенсивного навчання) використовується оригінальний чи спеціально створений для навчальних цілей музичний чи пісенний матеріал. Однак традиційні форми роботи з піснями при вивченні іноземної мови в основному зводилися до прослуховування, читання та перекладу, аналізу, вивчення напам'ять. За останні роки почали розвиватися нові підходи до роботи з пісенним матеріалом (A. Maley, A. Duff, S. Moulding, F. Grellet, T. Murphey). Суть їх полягає в тому, щоб використовувати пісенний матеріал чи художні твори як спосіб для навчання виражати особисті думки, спираючись на власний життєвий досвід. Крім того, самі по собі тексти пісень можуть використовуватися для формування фонетичних, лексичних, граматичних навиків. Однак ще більш цінними вони можуть бути в тому випадку, коли їх використовувати творчо для переборення відстані між задоволенням слухати та комунікативним використанням мови [7, с. 6]. Як зазначає Ф. Пра, "пісня - це один із найбагатших документів у педагогічній перспективі... Продукт суспільства, вона є могутнім засобом його пізнання і може стати його "свідомим" (іноді критичним) свідком. Вона є насамперед незвичайним видом комунікації, на межі мистецтва, засобів масової інформації, бізнесу" [8, с. 38].

Слід відзначити країнознавчу цінність автентичних засобів художньої виразності. Текст вірша чи пісні, як

і проза, складаючись і функціонуючи в суспільстві, перш за все, у своїй ідейно-художній якості, може розглядатися: як джерело об'єктивної інформації (текст - дзеркало життя та культури народу); як джерело ідейно-художньої інформації (текст - художній твір); як джерело мовної та лінгвістичної інформації (текст - репрезентант мовленнєвої та мовної системи) [6, с. 10]. Сучасна музика виражається в її функціях: об'єднувальній, соціального спілкування (комунікабельній) і комунікативній (Б. А. Брилін, Т. Л. Голубєва, В. І. Петрушин, Г. В. Шостак та ін.).

Використання музичного мистецтва як засобу оптимізації навчально-виховного процесу цілком співзвучне гуманістичній орієнтації сучасної педагогічної практики. Поєднання музичного мистецтва країни мова якої вивчається, з лексичним матеріалом посідає, на наш погляд, важливе місце у цьому процесі. У єдності музики і слова на заняттях з іноземної мови ми вбачаємо могутній мотивуючий активну комунікацію фактор. За даними психології (С. В. Роман, О. О. Коломінова), музика є найсильнішим психічним стимулом, що проникає до найдальших глибин свідомості та викликає суттєві психічні зрушення: підвищує емоційний тонус, знижує психологічне навантаження і створює необхідний фон для успішного засвоєння матеріалу.

Отже, ми погоджуємося з думкою вчених (А. О. Брагіна, Е. М. Вереща-та В. Г. Костомаров, І. О. Зимня, Г. В. Колшанський, А. М. Крюков,

Н. В. Кулібіна, О. О. Леонтьев, Ю. І. Пасов, О. Л. Райхштейн, Л. П. Смеля-ижа, Г. Д. Томахін, P. Adler, D. Brown, M. Clarke, Donahue and Parsons, E. Hall, R. Lado, W. Lambert, H. Nostrand, G. Schumann) про необхідність заглиблення в культуру, у світовідчуття та світорозуміння народу.

Пісні емоційно насичують заняття з іноземної мови, урізноманітнюють його хід і змінюють темп проведення, забезпечують практику аудіювання, сприяють формуванню естетичного смаку тих, хто вивчає мову, залунають до культури країни, мова якої вивчається, збагачують їх новою лінгвістичною та екстралінгвістичною інформацією. Детальна експлуатація пісні могла б відкрити широкі перспективи уяві, креативній діяльності, які б сприяли вдосконаленню комунікативної (мовно-мовленнєвої та соціокультурної) компетенції студентів: від безладної дискусії до рольової гри, від вивчення мовних реєстрів до дослідження соціокультурних уявлень, від роботи над музикою до роботи над образом. Така робота вимагає від викладача ретельної підготовки, керованої багатьма чинниками: розумінням психолого-дидактичних закономірностей навчального процесу, неабияким кругозором, знанням смаків та естетичних орієнтирів студентів, - усе це дозволяє побачити за рядками пісенного тексту можливості дидактичної інтерпретації даного матеріал для реалізації навчальних, загальноосвітніх і розвиваючих цілей.

Пісенний матеріал може бути застосований на різних етапах заняття. Залежно від методичної задачі окремого етапу пісенний матеріал може використовуватися для фонетичної зарядки на початковому етапі: на етапі введення, закріплення, а також тренування студентів у вживанні лексичного та граматичного матеріалу; на різних етапах заняття як стимул для розвитку мовленнєвих навиків і вмінь; як свого роду релаксація в середині чи в кінці заняття, коли студентам необхідно відпочити.

Ми погоджуємося з рядом дослідників (Т. В. Карамишева, А. І. Іванченко), що стосовно процесу навчання іноземній мові коректніше говорити не просто про пісню, а про пісенний матеріал, у якому можна виділити різні аспекти й компоненти: музика (мелодія, аранжування, ритм, музичний жанр); слова (поетичний текст, зміст, лінгвістичні особливості); виконання (вокальні дані та манера презентації пісні виконавцем); відеоряд (для відеокліпів); "легенда" (історія створення пісні, інформація про виконавця, авторів музики та слів) [3, с. 138].

Пісня - це насамперед сплав мелодії та тексту. Стійкому запам'ятовуванню текстів пісень сприяє комплекс таких фактів, як рима, жанр, тональність, мелодія. Багаточисельні повтори, характер " для пісенного жанру, сприяють легкому та невимушеному запам'ятовуванню лексико-граматичних конструкцій. На основі тексту пісень можна проводити різноманітну роботу щодо формування та закріплення

лексико-граматичних навиків говоріння, яку доречно поєднувати з традиційною методикою роботи. Сучасні молодіжні пісні можуть стати темою для бесіди чи диспуту. На основі пісенного тексту можна обговорювати проблеми молоді, знайомитися з характерними особливостями їх життя за кордоном. Пісні повинні відповідати певним вимогам: бути автентичними, доступними в інформаційному та мовному плані, емоційними, проблемними і актуальними, а також відповідати віковим особливостям студентів.

Таким чином, використання мистецтва у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови сприятиме, на нашу думку, гармонізації їхнього професійного, особистісного і творчого розвитку, вихованню моральної та естетичної культури, гуманістичного світогляду та національної самосвідомості.

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для виховників, учителів і українських родин. - Брюссель: Вид-во Центральної Управи Співки Української Молоді, 1976.-245 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. - К., 1997. - 374 с.
3. Карамышева Т. В., Иванченко А. И. Уроки французского языка: Пособие для Преподавателей. - СПб., 2001. - 230 с.
4. Лещенко М. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. -К., 1996.- 183 с.

5. Отич О. М. Мистецтво у змісті професійно-педагогічної освіти // Професійна освіта: педагогіка і психологія. - Київ - Ченстохова, 2003. - С. 489-499.
6. Райхшен А. Д. Использование песен для обучения иностранному языку в начальной школе // Иностранные языки в школе. - 1989. - № 5. - С. 10-11.
7. Murphey T. Music and Song. - Oxford, 1992. - 46 p.
8. Prax Ph. Des chansons pour les situations de communication // Le francais dans monde. - 1999. -№303.-P. 38.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2005

Е. Шевченко

Использование музыкального искусства в профессионально-педагогической подготовке учителей иностранного языка

Обосновывается необходимость внедрения музыкального компонента в содержание профессионально-педагогической подготовки будущих учителей английского языка. Даются рекомендации по использованию музыкального искусства в их профессиональной подготовке.

O. Shevchenko

Usage of Music Art in Foreign Teachers' Professional and Pedagogical Training

The necessity of the introduction of a music art component into the content of professional and pedagogical training of future English teachers is

grounded. Recommendations on using the music art in their professional training are given.